

ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΤΑΛΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΙΜΗ ΔΡ. 250

ΔΑΪΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7

(ΣΤΟΑ ΠΑΠΠΟΥ)

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ: Θ. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

«Τρέχα κοπέλλα μ' γοήγορη,
κοπέλλα μ' παινεμένη,
τρέχα νὰ πᾶς στὸν μπογιαντζή
μαύρη μπογιὰ νὰ πάρης,
νὰ βάψω τὰ κονάκια μου
καὶ τὸν καλὸν οὐντᾶ μου
ποῦ κἀνονταν ὁ βῆς μου,
καθῶνταν ὁ καλὸς μου.
Σέ μοναστηρι' γὰ θὰ πάω
γιὰ νὰ καλογερέψω».

Σημ. Ε. Ο. Μ. Ε. Αἱ λέξεις καίγια, γαλόνια, βεργαίτσες σημαίνουν εἶδη πλοίων. Ντιβάνι σημαίνει κοιτῆριο. Σκατζιά (στινιάκ) θὰ πῆ ἀνάκρισι. Ρετζιάς σημαίνει παράκλησι.

Αὐτὰ τὰ δύο τραγούδια εἶχε τῆ καλωσύνη νὰ μᾶς τὰ δῶσῃ ὁ κ. Κώστας Δημάδης ἐμπροσθὸς στὴ Βέροια. Σαῦτόν χωροστοίμε καὶ πολλὲς ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας μέσα στὰ μαύρα χρόνια τῆς σκλαβιάς, ἐπειδὴ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦταν δάσκαλος σ' Ἑλληνικὸ σχολεῖο.

ΝΗΣΕΛΟΥΔΙ - ΑΛΑΜΠΟΡΑ ΤΡΙΧΛΟΒΟΝ - ΣΦΗΝΤΙΣΤΑ ΒΟΥΛΤΙΣΤΑ

Ἀναχωροῦντες ἀπὸ τὸ Μέγα Νηρέλι διερχόμεθα τὴν γέφυραν τοῦ Ἀλιάκιμος καὶ μετὰ πορείαν ἡμισείας ὥρας φθάνομεν εἰς τὸν ἀσημαντὸν συνοικισμὸν Νησελούδι ἢ Μικρὸ Νηρέλι, τὸ ὁποῖον ἀριθμεῖ μόλις 6 ἕως 7 οἰκίας, κατοικουμένης ἀπὸ γεωργούς.

Περὶ τὰ 3 τέταρτα τῆς ὥρας ἐκείθεν ἀπεντιώμεν τὰ χωριά Μικρὸ Ἀλαμπόρον, Μεγάλον Ἀλαμπόρον καὶ Καλύβια Ἀλαμπόρου, συγκροτοῦντα καὶ τὰ τρία τὴν κοινότητα Ἀλαμπόρου με πρόεδρον τὸν Γεωργιον Νουσιόπουλον.

Τὸ χωρίον Μέγα Ἀλαμπόρον ἀριθμεῖ περὶ τὰς 59 οἰκογενεῖας ἀσχολουμένας εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἔχει ἓν σχολεῖον καὶ μίαν ἐκκλησίαν.

Ἐκεῖθεν ἀναχωροῦντες καὶ διερχόμενοι τὰ Καλύβια Ἀλαμπόρου φθάνομεν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀλιάκιμος, ἔνθα ὑπάρχει λέμβος διαπορθμεύουσα τοὺς διαβάτας. Διερχόμεθα τὸν ποταμὸν καὶ συναντῶντες τὸν ἀσημαντὸν συνοικισμὸν Τριχλόβον φθάνομεν εἰς τὸ χωρίον Σφίντιστα, τὸ ὁποῖον εἶναι μετόχιον τῆς Μονῆς Ἁγίου Ἀθανασίου, περὶ ἧς θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἀνερχονται εἰς 150 καὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν καὶ ἀμπέλων. Ἐπίσης ἀναπτύσσεται καλὴ ὅπως δῆποτε κτηνοτροφία προβάτων, αἰγῶν, βοῶν, χοίρων καὶ ὀλίγη μελισσοκομία.

Ἀναχωροῦντες ἐκεῖθεν καὶ ἀνερχόμενοι δασώδεις καὶ γραφικὰς λοφοσειράς φθάνομεν μετὰ πορείαν ἡμισείας ὥρας εἰς ἕτερον συνοικισμὸν, μετόχιον καὶ αὐτὸν τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Ἐκεῖ ἀνεκαλύψαμεν ἐντὸς κατοικίου προτομῆν ἐκ μαρμάρου παριστώσαν παιδα εἰς μέγεθος ὀλίγον τι μικρότερον τοῦ φυσικοῦ καὶ ἐποχῆς Ρωμαϊκῆς. Ἡ προτομὴ αὕτη ἐφηλώθη παρ' ἡμῶν ἀρμοδίως εἰς τὴν Ἐφορίαν τῶν

ἀρχαιοτήτων μετεφέρθη καὶ φυλάσσεται εἰς τὸ κατάστημα τῆς Ὑποδιοικήσεως. Ὁφείλομεν ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην συνετενε κριῶς ὁ Παπαστέφανος, ἱερομόναχος τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, εἰς ἐκ τῶν διαπορευτέρων κληρικῶν, ὅστις διὰ τῆς πειθοῦς κατόρθωσε νὰ πείσῃ τὸν κάτοχον τῆς προτομῆς χωρικὸν νὰ τὴν παρουσιάσῃ.

Ἀναχωροῦμεν. Διὰ μέσου παχυσκίων δένδρων καὶ θάμνων, κατοικουμένων ἀπὸ παντοειδῆ πτηνὰ ψάλλοντα τὴν ἀνοιξιν φθάνομεν κατόπιν πορείας ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας εἰς ἓν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τοπεῖα τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἐντὸς λεκάνης τὴν ὁποῖαν σχηματίζουν λόφοι ὀρεγιάζοντες εἰς θλάστηριν καὶ χαράδραι ὄνειρῶδεις ὑφύουται μεγαλοπρεπεστάτη καὶ ἐπιβλητικὴ ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Ἐισερχόμεθα διὰ τῆς εἰσόδου ἐντὸς καθαρωτάτης καὶ εὐθείας αὐλῆς, τυγχάνομεν δὲ θερμότητος ὑποδοχῆς ἐκ μέρους τῶν μοναζῶντων πατέρων καὶ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Διονυσίου.

Ἐἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ὑφύεται ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου μεγαλοπρεπῆς καὶ πολυτελῆς, περὶ δὲ ὑφύονται τὰ κελῖα τῶν μοναζῶν, τὸ ἐστιάτοριον, τὰ κελῖα ἔνθα φιλοξενοῦνται οἱ ξένοι, αἱ ἀποθήραι, τὰ μαγειρεῖα καὶ τὰ διάφορα παραρτήματα. Ἐντὸς τῆς αὐλῆς παρατηροῦμεν πληθῶραν οἰκιακῶν πτηκῶν, ὀρνίθων, κούρκων (γάλων), χηνῶν, νησῶν ἰνδικῶν ὀρνίθων, ὄλων δὲ αὐτῶν ὑπέριστατος ἀρχηγὸς εἶναι ὁ τῶος (παγῶνι) ὁ ὁποῖος ἐπιβλητικῶς περιφερόμενος μετὰ τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας του ὑφύεται ἐπιδεικτικώτατα τὴν πράγμασι βασιλικὴν οὐρανὸν του καὶ σχηματίζει ὑπέροχα καὶ πελώρια ριπιδία.

Πότε ἐκτίσθη ἡ μονὴ αὕτη εἶναι ἀδύνατον νὰ καθορισθῇ, καθότι ἐπανειλημμένως ἐκάη καὶ πάλιν ἐκτίσθη. Ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς ἀπόψεως οὐδὲν ἔχει νὰ παρατηρήσῃ τις, ἔνεκα τοῦ ἀνωτέρω λόγου. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ μονὴ ἦτο ἐκτισμένη καὶ πολὺ πρὸ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐπειδὴ ἐξ ἱερῶν παραδόσεως γνωρίζομεν ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπιπολήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τῶν Μακεδονικῶν ἀγώνων ἐχρησίμευεν ὡς ἓν ἀπὸ τὰ ἀσφαλέστερα κρησφύγετα καὶ κέντρα ἐφοδιασμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων. Καὶ σήμερον εἶναι τὸ φιλοξενότερον ὄστυλον παρτὸς διαβάτου καὶ τὸ δωρεάν ἀνεροστήριον πολλῶν ἀσθενῶν ἐκ τῶν περιχώρων. Ἐκεῖ ὁ διαβάτης τυγχάνει τῶν θερμότερων τῆς φιλοξενίας περιποιήσεων, ἐν ἀντιθέσει μετὰ τὴν μονὴν τοῦ Προδρόμου παρὰ τὸν Ἀλιάκιμονα, ἧτις παρ' ὅλας τὰς σημαντικώτερας προσόδους τῆς δὲν εἶναι παρὰ σύνολον οἰκοδομῶν ἐτοιμῶν νὰ καταρθεύσουν, χάριν... οἰκονομικῶν λόγων, ἔνεκα τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἐν αὐτῇ λειτουργοῦσα ἄλλοτε ἱερατικὴ σχολὴ διελύθη ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τῆς.

Διανυκτερεύσαντες εἰς ἓν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα κελῖα καὶ τυχόντες τῆς θερμότερας φιλοξενίας ἠγέρθημεν τὴν πρωΐαν καὶ ἐξῆλθομεν πρὸς ἐπισκόπησιν τῶν παραρτημάτων τῆς μονῆς. Τάξις ἀξιωμαστος, καθαριότης ἀμειπτος, ὀλόκληρος ἡ ὑπηρεσία λειτουργοῦσα κανονικώτατα. Θεωροῦμεν καθήκον μας νὰ ἀπευθύνομεν ἐν μέγα εὐγε εἰς τὸν προηγούμενον

νης, ὅποτε κατεσκευάσθη ἡ γέφυρα τοῦ Μυλοβοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ ἀμαξοστοιχία.

Κατὰ τὸ θέρος μαστίτζεται ὑπὸ ἐλωδῶν πυρετῶν, λόγῳ τῆς πληθῶρας τῶν ἀνωφελῶν κωνόπων, οἵτινες ἀναπτύσσονται ἐντὸς τῶν πολυαριθμῶν ἐλῶν, αἵτινα περικυκλοῦν τὸ χωρίον.

Ἡ παραγωγή ὑφίσταται μεγάλας καταστροφὰς λόγῳ τῶν ἀναποφεύκτων πλημμυρῶν τοῦ Ἀλιάκμονος κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ἀνοιξιν.

Τὸ χωρίον εἶνε τσαφλίκιον ἀνήκον κατὰ τὰ 3)8 εἰς τὸν ὀδομανὸν Ἀμπτι βέην, κατὰ τὰ 2)8 εἰς τὸν Κωστάκην Καρατζόγλου καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ 3)8 εἰς τὸ Δημόσιον ὅπερ τὰ ἔχει ἐνοικιάσῃ εἰς τοὺς Κατσῶνον καὶ Κάζον.

ΝΗΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

ΕΓΧΩΡΙΑ ΑΣΜΑΤΑ

(6. ΚΛΕΦΤΙΚΟ)

Σὰν κίνησε ἡ κλεφτουριά
πεζούρα καὶ καβάλλα,
καὶ στὰ καλύβια κόνεψε,
μέσα στὸ βλαχοχώρι.

Ἔχουν ἀρνιά ποῦ ψένονται,
κοιάρια ποῦ γυρνοῦνται,
ἔχουν κ' ἓνα γλυκὸ κρασί,
ποῦ πίν' τὰ παλληκάρια.
Καὶ παγωνιά τοὺς ἔλῳσε
τριγύρω στὰ καλύβια.

Σὰν πιάστηκαν στὸν πόλεμο,
τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
πέφτουν τὰ τ'φέκια σὰν βροχή,
τὰ βόλια σὰν χαλάζι.

Σὰν θγαίνη ὁ Δῆμος στὸ σπαθί,
καὶ κάνει ἓνα γιουρούσι,
πέντε πασσάδες ἔκοψε
καὶ δέκα μπινπασσάδες.

Ραῖζεται ἡ πάλλα του
στὴ χούφτα ποῦ τσακόνει.
Μὰ ὁ Δῆμος πῆρε τὸ κλαδί,
κ' οἱ Τοῦρκοι τὸν ζητοῦνε.

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΗΛΗ, ΝΗΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

Τὰ σπίτια τῶν περισσότερῶν πόλεων καὶ κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας ἔχουν τὰ παράθυρα φραγμένα μὲ καφάσια, δηλαδὴ, μὲ παραπετάσματα ἀπὸ ξύλο, σὰν πλέχτά.

Αὐτὸ συνειδηζότανε ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς τουρκοκρατίας ἀκόμα καὶ στὰ ἑλληνικὰ σπίτια καὶ τοῦτο ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι, ὅταν ἔβλεπαν στὸ παράθυρο κανενὸς ἑλληνικοῦ σπιτιοῦ καμιὰ ὁμοσφην γυναῖκα, πατοῦσαν τὸ σπίτι καὶ μὲ τὴ βία τὴν ἀρπαγρῶν κ' ἔτσι εἶχαν πάρη μεγάλο φόβο οἱ Ἕλληνες.

Ἐκτὸς αὐτοῦ ἡ ἑλληνοποῦλες φοροῦσαν ἐδῶ καὶ

πολλὰ χρόνια φερετζέ, ὅσες φορές ἔβγαιναν ἔξω γιὰ νὰ μὴν τῆς γνωρίζουν οἱ Τοῦρκοι καὶ τῆς πειράζουσαν.

Ὅσες φορές ἐτύχαινε — πράγμα σπάνιο — οἱ Τοῦρκοι νὰ ἐξισλαμίσουν κανένα χριστιανό, τὸν περιέφεραν μέσα στοὺς δρόμους τῆς ἀγορᾶς μὲ μεγάλες τιμὲς, φορτωμένο μὲ παράσημα καὶ χίλιων λογίων δῶρα.

Ἔβαζαν τότε ἓνα κήρυκα (τελάλη) καὶ φώναζε ὅτι ὅποιος θέλει νὰ προσέλθῃ στὴ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ θὰ πάρῃ δῶρα πολλά, τιμὲς, θησαυροὺς ἀξιώματα κλπ. Αὐτὸ δὲ γινότανε γιὰ νὰ προσηλυτισθῶν καὶ ἄλλοι νὰ κάνουν τὸ ἴδιο δηλ. ν' ἀρνηθῶν τὴ θρησκεία τους καὶ νὰ γίνουν ἐπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ.

Εἰς τὰ χωριά δὲ εἶχαν ἓνα ἄλλο σύστημα, ποῦ ἂν τὸ σκεφθῆ κανένας καλὰ-καλὰ θ' ἀπορορήσῃ μὲ τὴν τρέλλα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων.

Μαζεύονταν παρέες παρέες, γκέμηδες πρὸ πάντων κ' ἔμπαιναν σ' ἓνα χωριό, ἐφώναζαν τὰ μουχτάση (πάροδρο) καὶ τὸν διάταξαν νὰ τοὺς βρῆ τὸ καλλίτερο σπίτι τοῦ χωριοῦ γιὰ κατάλυμα καὶ νὰ σφάξῃ τὸ καλλίτερο ἀρνί, τὴν καλλίτερη ὄνουθα, τὴν καλλίτερη χήνα γιὰ νὰ φᾶνε. Ἄν ὁ μουχτάσης ἔφερε καμιὰ δυσκολία, τὸν ἐσημαζαν στὸ ξύλο. Μποροῦσε νὰ κἀνῃ κ' ἀλλοιώτικα.

Ἀφοῦ ἔτρωγαν κ' ἔπαιαν σὰν ζῶα, ζητοῦσαν τὴν καλλίτερη καὶ ὁμορφότερη γυναῖκα τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ γλεντήσουν μαζί της. Ἀλλοίμονο σὲ κείνο τὸ χωριό ποῦ θὰ τοἰμοῦσε ν' ἀρνηθῆ ἓνα τέτοιο πράγμα. Πέτρα πάνω στὴν κέφα δὲ θάμεινε. Ἀπ' αἰσὴν σ' ἄκρῃ οἱ Τοῦρκοι θὰ περνοῦσαν μαχαῖρι καὶ φωτιά στὸ χωριό.

Γιὰ νὰ τελεῖσῃ τὸ γλέντι τοὺς ἤθελαν καὶ φροῦτα. Τὸ φρούτο δὲ ποῦ ζητοῦσαν τί νομίζετε πῶς ἦταν; Ἐνα γερὸ-γερὸ μπαξίσι (φιλοδώρημα), ποῦ ζητεῦσαν γιὰ τὸν κόπο ποῦ ἔκαναν νὰ φᾶνε. Τὸ πρωτότυπο καὶ ἀπαίσιον αὐτὸ χαράτσι τῶλεγαν ντὶς παρᾶσί, δηλαδὴ παράδες γιὰ τὸν κόπο ποῦ ἔκαναν τὰ δόντια νὰ μασήσουν. Σημειώστε δὲ πῶς δὲν ἦταν μικρὸ γιὰ κείνη τὴν ἐποχὴ αὐτὸ τὸ χαράτσι, ποῦ τῆς περισσότερες φορές ἔφτανε τὸ ποσὸν τῶν 2.000 γροσιῶν γιὰ τὸ μικρότερο χωριό.

ΤΟ ΨΑΡΕΜΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ

Πρωτὶ—πρωτὶ μόλις φθάνουν ἡ πλάβες στὴ στεριά,
Ὁ φορατζῆς ζυγίζει τὰ ψάρια